3 सुभाषितानि

पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि जलमन्नं सुभाषितम्।
मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते॥ १॥
अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम्।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्॥ २॥
नमन्ति फलिनो वृक्षाः नमन्ति गुणिनो जनाः।
शुष्कवृक्षाश्च मूर्खाश्च न नमन्ति कदाचन॥ ३॥
उद्यमः साहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः।
षडेते यत्र वर्तन्ते तत्र देवः सहायकृत्॥ ४॥
उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः॥ ५॥
दृष्टिपूतं न्यसेत् पादं वस्त्रपूतं पिबेज्जलम्।
शास्त्रपूतां वदेत् वाणीं मनःपूतं समाचरेत्॥ ६॥

टिप्पणी

पाषाणः પથ્થર **खण्डेषु** ટુકડાઓમાં **मूढैः** મૂર્ખાઓ વડે **विधीयते** મનાય છે, સમજાય છે **परः** પારકો **लघुचेतसाम्** સંકુચિત મનવાળાઓની **उदारचरितानाम्** ઉદાર ચરિત્રવાળાંઓની **शुष्कवृक्षाः** સૂકાં વૃક્ષો **कदाचन** ક્યારેય **उद्यमेन** પરિશ્રમથી **सिध्यन्ति** સિદ્ધ થાય છે **दृष्टिपूतम्** આંખ વડે જોવાયેલ **न्यसेत्** મૂકવું જોઈએ **पादम्** પગલું **समाचरेत्** આચરણ કરવું જોઈએ.

परो वेति – परः वा इति
शुष्कवृक्षाश्च – शुष्कवृक्षाः च
मूर्खाश्च – मूर्खाः च
पिबेज्जलम् – पिबेत् जलम्

स्वाध्यायः

1. નીચેના શબ્દો શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે મોટેથી બોલો :

जलमन्नम्, पाषाणखण्डेषु, रत्नसंज्ञा, शुष्कवृक्षाश्च, षडेते वर्तन्ते, सिध्यन्ति, दृष्टिपूतम्, पिबेज्जलम्, शास्त्रपूताम्

2. પાદપૂર્તિ કરો :

(1) पृथिव्यां ..... ।

..... विधीयते॥

(2) उद्यमः ..... ।

..... सहायकृत्॥

(3) दृष्टिपूतं ..... ।

..... समाचरेत्॥

3. સુભાષિતોના આધારે નીચેની ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) नमन्ति _____ वृक्षाः।

(2) सुप्तस्य सिंहस्य मुखे _____ न प्रविशन्ति।

(3) दृष्टिपूतं _____ पादम्।

(4) शास्त्रपूतां _____ वाणीम्।

(5) उद्यमेन हि _____ कार्याणि।

4. કૌંસમાં આપેલ શબ્દો વડે ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે વાક્યો બનાવો અને બોલો :

(वसुधैव, राज्यमेव, ग्राम एव, राष्ट्रमेव)

ઉદાહરણ : वसुधैव कुटुम्बकम्।

_____ कुटुम्बकम्।

_____ कुटुम्बकम्।

_____ कुटुम्बकम्।

5. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે વાક્ય બનાવીને બોલો અને લખો :

(धर्मः, सफलता, विजयः परिश्रमः, रमन्ते देवताः, नार्यस्तु पूज्यन्ते, क्रोधः, विनाशः, स्वच्छता, प्रभुता, सङ्घः, शान्ति।)

ઉદાહરણ : यत्र परिश्रमः तत्र सफलता।

यत्र _____ तत्र _____ ।

यत्र _____ तत्र _____ ।

यत्र _____ तत्र _____ ।

यत्र _____ तत्र _____ ।

यत्र _____ तत्र _____ ।

6. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે રૂપો બનાવો.

ઉદાહરણ : सिंहः सिंहस्य

वानरः _____	शुकः _____
पर्वतः _____	पुत्रः _____
शङ्करः _____	तारकः _____
मूषकः _____	कपोतः _____
गजः _____	मयूरः _____

7. નીચે આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિધાન પસંદ કરી પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) के कदाचन न नमन्ति ?

(અ) गुणिनो जनाः कदाचन न नमन्ति (બ) फलिनो वृक्षाः कदाचन न नमन्ति।

(ક) मूर्खाः कदाचन न नमन्ति।

(2) केन कार्याणि सिध्यन्ति ?

(અ) उद्यमेन कार्याणि सिध्यन्ति। (બ) भाग्येन कार्याणि सिध्यन्ति।

(ક) मनोरथैः कार्याणि सिध्यन्ति।

(3) कीदृशं जलम् पिबेत् ?

(अ) दृष्टिपूतं जलम् पिबेत्। (ब) वस्त्रपूतं जलम् पिबेत्।

(क) मन:पूतं जलम् पिबेत्।

8. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ક્રિયાપદ પરિવર્તન કરો :

ઉદાહરણ : पा (पिब्) – पिबेत्

चर् – _____ | लिख् – _____

पठ् – _____ | दृश् (पश्य्) – _____

वद् – _____

9. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ક્રિયાપદમાં પરિવર્તન કરો :

(અ) ઉદાહરણ : नम् – नमन्ति

खाद् – _____ | लिख् – _____

पत् – _____ | क्रीड् – _____

पठ् – _____ | गम् (गच्छ्) – _____

दृश् (पश्य्) – _____ | धाव् – _____

पा (पिब्) – _____ | वद् – _____

(બ) ઉદાહરણ : वृक्ष: – वृक्षा:

मयूर: _____ | देव: _____

मूर्ख: _____ | मृग: _____

दन्त: _____ | पर्वत: _____

पुरुष: _____ | तारक: _____

પ્રવૃત્તિ :

- પાઠમાં આપેલ સુભાષિતોનું શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે પઠન તથા ગાન કરો.
- તમારા શિક્ષક બોલે તે પદો સાંભળીને લખો.
- પાઠમાં આપેલાં સુભાષિતોના અર્થ સાથે બંધબેસતી કહેવતો, રૂઢિપ્રયોગો કે સુભાષિતો તમારા વિસ્તારમાં બોલાતાં હોય તે એકત્રિત કરો અને લખો. જેમ કે, પરિશ્રમ પરથી 'પરિશ્રમ એ જ પારસમણિ.'
- પુસ્તકાલયની મુલાકાત લઈ 'સુભાષિતરત્નાવલી' કે સુભાષિતને લગતાં અન્ય પુસ્તકોમાંથી કોઈ પણ પાંચ સુભાષિત શોધીને લખો.
- તમે શોધેલાં સુભાષિતોને શાળાની દીવાલો પર અને શાળાના મેદાનમાં જૂથમાં વહેંચાઈને લખો.
- તમારા ગામ/શહેરમાં જાહેર સ્થળો ઉપર, મંદિરમાં તેમજ કેટલીક દીવાલો ઉપર સારા વિચારો લખાયેલા જોવા મળતા હશે, તેનો સંગ્રહ કરો.